

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

M. Fab. Quintiliani Declamationes Undeviginti. M. Fabii Avi Et Calpurnii
Flacci Declamationes. Auctoris Incerti Dialogus De causis corruptae
Eloquentiae - Cvm Variorum Notis

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

CCCV. Exules à divite, pugnare inter se coacti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12889

CCC V.

Exsules à divite pugnare inter se coacti.

EXSULEM INTRA FINES DEPREHENSUM LICEAT OCCIDERE. Duos pauperes, dives, inimicos suos ¹ imprudentis cædis quinquennii exsilio damnatos intra fines deprehensos, dimicare inter se, datis gladiis, coegit: commortui sunt, accusatur injusti supplicii.

DECLAMATIO.

² Nisi præcipua, iudices, impotentia voluptas divitibus videretur, ut sceleribus suis etiam gloriantur: fuerat tanti miserrimorum civium perire vindictam, si possit tacere qui fecit: Hæc enim est exacti injusti supplicii manifesta injuria, quod excogitavit quomodo ab inimicis mors exigeretur, & ipsis imputaretur. ³ Homines innocentes cum damnarentur quoque confestim inter se concurrere coegit: quos etiam in calamitate fortuna conjunxerat, jussit ut invicem se occiderent (quod gravissimum illis fuit) scientes. Æstimate, iudices, quid timuerint qui hoc fecerunt. Quamvis autem, iudices, adjicere invidiam sceleribus numerus soleat, nos tamen confitebimur, inter solatia doloris nostri esse numerandum, quod ambo perierunt.

¹ *Imprudentis cædis.*] Lib. 7. cap. 5. In conjecturam quoque eadem species cadit, cum perpetuo, an quinquennali sit exilio multandus, in controversiam venerit: num prudens eadem commiserit, quaritur. Omnino copiose de his legibus, qui exulem intra fines deprehensum possint occidere, quem, & quando, Plato lib. 9. de legibus. *Ærodius.*

² *Nisi præcipua, iudices, impotentia.*] Non hic tantum parum intellecta est illa ratio loquendi, est tanti, quemadmodum alibi diximus. Sed si eam bene ceperis, facile intelliges non posse stare, quæ à fronte est, particulam. Quin scripsit auctor: *Cum præcipua, iudices, impotentia voluptas divitibus videatur, ut sceleribus suis etiam gloriantur; fuerat tanti, &c.* Gron.

³ *Homines innocentes, cum damnarentur, quoque.*] *Ærodius:* cum damnasset, utrosque confestim. Alios ait velle: cum damnarentur, eos quoque: alios, innocentes condemnatos, utrosque. Ego in his non hæreo. Intellego enim innocentes quoque, cum damnarentur, qui cædis imprudentis sunt damnati. Quatenus enim voluntas absuit, erant innocentes. Sed me offendit *et confestim.* Hoc enim acerbe postea exprobratur, quod quicquid factum est, non est factum confestim. Infra: *Quod vultum tuum diutius vident. Et, non licet tibi gladium supra cervicem diu tenere.* Forsan: *Homines innocentes, cum damnarentur, quoque, infestos inter se concurrere coegit.* Idem.

runt. Sic miseros commisit, ut si unus vicisset, post quinquennium redire non posset. Sive igitur constare vobis, iudices, debet ultio: nulla unquam res sic contra leges excogitata est, ut intra fines¹ deprehensum exsul exsulem occideret: sive crudelitatis exigere debeat poenam vestra iustitia, non satis habuit, quod adversus miseros lex irata conscripserat. Quanto enim gravius tulerint supplicium, quam meruerant, vel sic aestimate. Hoc inimicus elegit, & inimicus pauperibus iratus: hæc enim odia altissime sedent, cum aliquis iis, quos contempnit, irascitur. Innocentiae fiducia contra opes istius steterant: non tamen futuri pares, nisi duo fuissent. Contra gratiam² armaverunt misericordiam sui, donec ambo in periculum capitis adducti. Testes enim non defuerunt: ³ quantum enim valuit innocentia, constitit inter omnes non potuisse illud nisi ab imprudentibus fieri: incredibile est, iudices, quanto difficilius finibus careant, qui exsilium non meruerunt. Amplectebantur miseri pio furto extremum patriæ solum, non mehercule scio, an alicujus insidiis perducti, an aliqua humanitatis facie impulsu: nihil probare possum: ambo perierunt. Si tamen intueri naturam volueritis, apparebit profecto non casu eos in eum locum potissimum venisse, in quo ab inimico deprehenderentur: deprehendit enim tanquam expectasset. Minus quidem miserrimos cives confuderat istius aspectus: ⁴ jugulum contumaciter parabant. Jam pridem mortem contempsimus, nec inimicitias adversus te suscepimus, nisi lucis vilitate. Occide: nunquid plus potes? Risit animos: &, Adhuc nescitis (inquit) quantum opes virium habeant: efficiam vos inimicos. Tradi utrique gladium jubet, & custodiri in primo impetu ma-

nus

¹ Deprehensum exsul occideret.] Deprehensum exsulem exsul occideret. Erodius.

² Armaverunt misericordiam sui.] Semisericordia sui. Idem.

³ Quantum enim valuit,] Erodius:

Quantum autem. Ego malim: Quantum tamen valuit. Gronovius.

⁴ Jugulum contumaciter parabant.] Ovid. 6. Metam. Jugulum Philomela parabat, Spemque suæ mortis viso conceperat esse. Idem.

nus circa flagella & ignes, & omnes tyrannicæ crudelitatis apparatus. Quantos enim fuisse creditis metus, qui effecerunt, ut concurrere illis expediret? O misera conditio! magna necessitate victa libertas est. ¹ Tunc rogaverunt: donec iste crudelis lanista, Concurrите (inquit) & istas innocentes manus ² committite prudentes, non continget innocentibus mori: quæ miserorum inter binos metus cunctationes? occidere coacti sunt eos, quorum miserebantur. Quid ego faciem tristissimi illius temporis narrem? quid vulnera? quid sanguinem? quid gemitus? Tu saltem fortuna melius uno uterque fato jacet. Te tamen, dives, interrogo: quid de illo facturus fueris qui superfuisset? Hoc est, puras manus habere? hoc nobis pro innocentia imputas? nocentem fecisti ipsam infelicitatem: & tanquam parum esset exigere pœnas, supplicia infamasti, id denique coëgisti quod defendere non potuissent, nisi coacti. Injusti supplicii ago. Non est mihi lex interpretanda. Omne injustum supplicium est, quod non est exactum secundum legem. Da igitur jus mihi, quo perire debuerint. **EXSULEM INTRA FINES LICEAT OCCIDERE.** Quod satis est, non occidisti. Quicquid aliud factum est, contra legem est. Sit aliquid mitius, sit aliquid clementius, non licet, nec tibi licebit ignoscere. Exsulem intra fines liceat occidere. Neminem, iudices, eorum qui jura condiderunt, tam asperum & trucem existimo fuisse, ³ ut tantum scelus

¹ Tunc rogaverunt.] Quintil. lib. 4. ex Cicerone in Verrem. Summum virum ostendit, qui cum virgis caderetur, non ingemuerit, non rogaverit: sed tantum civem se Romanum esse, cum invidia cadentis & fiducia juris clamaverit. *Ærodius. Tunc rogaverunt.*] Lege: *Divi rogaverunt.* Gronovius.

² Committite prudentes, ne contingat innocentibus mori.] Hæc ut nos restitui-
mus, irridentis sunt divitis, & in aliena miseria lascivientis: quasi dicat, Innocentes manus hæc fuere: quia imprudens

homicidium fuit. At nunc prudentes in vos mittite & conferite manus. hujusmodi sunt ea quæ sequuntur: & ideo cum interrogatione legimus. *Ærodius.*

³ Ut tamen scelus crederet posse fieri.] Multa enim in legibus aliquando apponuntur, non tam revera puniendi, quam absterrendi gratia, ut illa ex 12. *Terminandinis partes secanto: si plus minusve fecerint, sine fraude esto.* Acerbitas enim plerunque ulciscendi maleficii, bene atque caute vivendi disciplina est: & tam atroci pœna constituta, ne in eam inci-

scelus crederet posse fieri. ¹ Metu sine dubio fines nostros clusit exulibus: magnam tamen illis qui deprehendissent, imposuit difficultatem. Exulem intra fines deprehendisti? occide si potes: sed occide tua manu, sume carnificis animum. Sequetur quandoque te ista conscientia: & quam impunitus sanguis, manabit tamen usque ad animum. Quæ sunt istæ deliciae, ut tu velis inimicos tuos imprudentibus manibus occidere? Exulem intra fines liceat occidere. Si deprehensos detinuisse, injustum supplicium esset: nemo inter poenas exulis constituit mortis expectationem. Istud quod nutum tuum diutius vident, quod arrogantiam ferunt, injustum supplicium est. Non licet tibi gladium supra cervices diu tenere: non licet jugulo necem admovere lente. Tu eos detineas intra fines, quibus venire non licuit? Occide, vel statim: vel, si differre potes, miserere: Nondum dico, ² Concurrere præstantis alterius cervicem ferire coëgisti: injustum supplicium est. Mori debent, qua lege? in qua scriptum est. ³ Cito occidat. Putate, judices, hujus furoris ad vos causam referri. Ex duobus exulibus intra fines deprehensis, ab altero occisus est alter, statim

dant mali vel trahi, vel inviti, reformidant. Sed dum lex permittit exulem intra fines deprehensum occidere, cum tamen neminem speret hac nimia licentia abuturum: nonne tamen id ipsum est homines ad facinora liberius invitare, dixerit aliquis, & licet iniquum & inhumanum, at tamen legitimum quoddam quod privato liceat, homicidium invenire? Sane non omne quod licet, honestum est: qua tamen utile est, justum est. Sed propius intuenti apparebit, tum cum permittit lex gravius quod delictum puniri, quam par sit, ut vel exulem intra fines occidere, vel debitorem disperdere, necere; sic vero major alia lex à natura orta, quæ recta ratio appellatur, prohibens tantam hanc hominum inter homines severitatem & inhumanitatem: non illam ferri, ut contra hanc committatur: sed ne exul iis se com-

mittere & commiscere audeat, quorum læsit conjunctionem atque societatem. Ergo legis quædam quali tergiversatio est. *Idem.*

¹ *Metu sine dubio fines.] Metu. Idem.*

² *Concurrere præstantis alterius cervicem.]* Herodius præstantes, & alios ait legere alternis. Ego malo: Nondum dico, concurrere; præstantis alterius cervicem alterum ferire coëgisti. Hoc est, Nondum dico, quod plus est, concurrere illos coëgisti, sit aliquid minus, dico aliquid minus; nimirum cum præstaret alter cervicem, alterum ferire coëgisti. Ne hoc quidem defendere potes, *injustum supplicium est.* quanto injustius illud, quod concurrere coëgisti. *Gronovius.*

³ *Cito occidat.]* Hoc non video scriptum esse in lege. Forſan: *Liceat occidere.* *Idem.*

statim cum hoc agere iniusti supplicii volo. Quis tibi gladium dedit? Quomodo potest fieri ut is debeat occidere, cui necesse est mori? Nemo, ut opinor, absolvet. Fieri non potest, ut si damnanda fuerit audacia, non sit vindicanda necessitas. Cum illorum crimen foret, si voluissent: tuum sit necesse est, quia coëgisti. Si concurrissent, & viverent, iniusti tamen supplicii agerem: facile est vitæ damnum. Abstulisti miseris innocentiae opinionem, & ut pessimum gladiatorum genus perire iussisti. Non potueras absolvi, si infelicibus missionem dedisses. Quos composuisti? homines ejusdem civitatis, ejusdem fortunæ, ejusdem inimicos. Plurimum tamen adhuc ad dolorem pertinet, quod te spectante pugnaverunt: ille gravissimus dolor, ¹ quod ad inimici voluptatem satisfacerent. Misera conditio necessitatis. ² Gloria infelicibus erat, ³ facere quod velles: quam contumaciam vicisti. Proponite ignes, & constituite ante oculos illud crudele spectaculum: sedentem hunc altius, armatos circa servos. Neque enim profecto sine præsidio magno, sine certa securitate ferrum commisit inimicis. Qui dolor miserorum, quod quenquam vulnerarent isto præsentem? Certum habeo & hortatus est, & laudavit illum qui prior percussit: omnia licet feceris, neuter tamen amicum suum occidisset, nisi scisset expedire, ut uterque moreretur. Si bene miserorum innocentiam novi: non tantum tibi quantum optaveras, contigit.

Concur-

¹ Quod ad inimici voluptatem satisfacerent.] Proprium verbum in gladiatoribus. Vide 2. Observ. 2. Idem.

² Gloria infelicibus erat facere quod velles.] Non loquitur de statu infelicitium, in quo tunc erant: sed in quo fuerant ante exsilium, quum fortiter & contumaciter adversus divitem similitates exercerent. Igitur scribendum: quod nolles. Tum enim omnibus divitis voluntatibus adversabantur, atque eum oppugnare sibi gloriæ ducebant. Hanc contu-

maciam eorum vicit dives, subactorum ut tandem aliquid vellent, quod ipse quoque voluit: nempe ut alter alterum occiderent. Itaque cum nota admirationis accipiendum illud: quam contumaciam vicisti? Idem.

³ Facere quod velles: quam contumaciam vicisti.] Nam volebat eos mori: quod cum contumaciter non recusarent, vicit eorum contumaciam: dum huc eos adegit, ut essent ipsimet interfectores sui. Evodius.

Concurrerunt lateribus nudis. ¹ Omnia tu licet crudeliter excogitaveris, fecerunt tamen bonum exemplum.

CCCVI.

Expositus, negat a matris nuptias petens.

Maritus peregre proficiscens, præcepit uxori ut partum exponeret. Expositus est puer. Maritus peregre, uxore hærede, decessit. Post tempus quidam adolescens, cujus ætas cum expositionis tempore congruebat, cœpit dicere se filium, & bona sibi vindicare. Inter moras judicii, bello idem adolescens fortiter fecit. Petit præmio nuptias ejus, quam matrem dicebat, manente priore judicio. C. D.

DECLAMATIO.

NON ita me prima frons causæ, callidissima optionis simulatione decipit, ut mulier ista matrimonio credat, quod hodie nemo peteret, ² si non recusaretur: illud magis vereor, ne juvenis, qui ejus quam matrem esse dicebat, nuptias optat, videatur velle ad verum pervenire: ac vos latentium natalium credatis experimentem, quod mulier quæ post amissum maritum per tot annos, qui facere poterant ab infantia virum fortem, sic complexa est viduitatem, tanquam genus pudicitia; hunc jungere sibi venere fera, & polluere complexibus non vult filii sui, si vixisset, ætatem. Intellego itaque non tam multa mihi contra præmium dicenda, quam contra argumentum. Sic componenda actio est, ³ tanquam nos audiant judices illi: non tamen juvenem pari captione ludemus. Fecisset, fecisset hoc astuta mulier, anus inverecunda, ut juveni curioso offerret hanc fatigati corporis partem. Erat dignus, qui dum

¹ *Eam licet crudeliter excogitaveris.]* Eam, sup. innocentiam, existimans te puras manus habere, si tuis manibus non occideres. *Idem.*

² *Si non recusaretur.]* Nam si qui fortiter fecit, speraret optionem mulieri placere, neque fore ut ne per ætatem quidem à nuptiis abhorreret: certe matrimonium non peteret. Ergo cavillatio

quæritur, & in illam vel illam partem, causæ præjudicium. *Idem.*

³ *Tanquam nos audiant judices alii.]* Ait enim postea, *Audite igitur tanquam alii judices.* nempe ut causa hæreditatis acta & transacta, nunc apud eosdem, uti causa diversa, & prorsus à prima se-juncta aliaque, ita apud alios judices agi-agitarique videatur. *Idem.*